

Landsforeningen - We Shall Overcome

Bruker- og interesseorganisasjon for menneskerettigheter, selvbestemmelse og verdighet innen psykisk helse

Stiftelsesår: 1968 / Org.nr.: 980 334 597

Oslo 13.12.24

Høringsinnspill

Forslag til endringer i vergemålsloven og vergemålsforskriften – ny modell for godtgjøring til verger mv.

WSO takker for invitasjon til å gi høringsinnspill.

WSO – Landsforeningen We Shall Overcome er en bruker- og interesseorganisasjon for menneskerettigheter, selvbestemmelse og verdighet innen psykisk helse.

WSO jobber for at mennesker med psykososial funksjonsnedsettelse skal ha rettigheter og rettssikkerhet på lik linje med andre, i tråd med FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter – CRPD.

Det må utvikles tjenestetilbud innen psykisk helse basert i menneskerettigheter, som sikrer selvbestemmelse og valgfrihet rundt egen behandling, oppfølging, personlige, praktiske og økonomiske forhold.

«Ingenting om oss uten oss!»

Bakgrunn og innhold:

WSO er således på linje med vergemålslovens formål beskrevet i bakgrunn og innhold:

«Vergemål har til formål å sørge for rettssikkerhet, selvbestemmelse og ivaretagelse av øvrige rettigheter for personer som vanskelig kan ivareta egne interesser uten bistand. Et alminnelig vergemål skal være en frivillig støtteordning for personer som trenger og ønsker bistand til å håndtere økonomiske eller personlige forhold. Vergens hovedoppgave er å bistå personen han eller hun er verge for, slik at vedkommende får realisert egne ønsker, oppfylt sine rettigheter og kan ivareta sine plikter på lik linje med andre og innenfor de rammer og begrensninger som gjelder for oss alle.»

Videre følger:

«Formålet med endringene var først og fremst å tydeliggjøre reglene om selvbestemmelse og at et ordinært vergemål er et frivillig støttetiltak, se vergemålsloven § 20 andre ledd om opprettelse av frivillig vergemål og § 33 andre ledd om vergens plikt til å gi støtte i tråd med personen sine ønsker.»

Å tydeliggjøre at det personsentrert perspektivet skal legges til grunn i utøvelse av all bistand og samhandling er sentralt for å ivareta autonomi og rettsikkerhet.

Men slik fungerer ikke vergemålsloven i dag. Flere av våre medlemmer forteller om utstrakt paternalisme fra verger, og at de har opplevd uverdige forhold og behandling når de i perioder har hatt verge.

Vi ønsker å trekke frem et problemområde, som ikke berøres i forslaget til endringer. Norge er et digitalt samfunn på de fleste sentrale områder i samfunnet. I Norge er det slik at Bank-ID knyttes til en persons identitet for samfunnsdeltakelse. Det vil si at det offentlige Norge har knyttet sine portaler opp mot at en person har en økonomisk ID knyttet til en bankkonto. For å logge inn på HelseNorge, NAV, skatteetaten og de fleste andre portaler må du ha en elektronisk Bank ID. Når en person har behov for verge, fratras personen som oftest sin Bank-ID. Dermed blir muligheten for deltakelse i samfunnet på lik linje med andre mennesker borte. Det oppleves som krenkende og frihetsberøvende. Å fratras sin identitet er svært alvorlig, og bidrar ikke til å fremme helse og ivareta rettsikkerhet.

WSO foreslår en fremtidig gjennomgang av ordningen slik den er i dag, slik at det å ha behov for verge en periode ikke betyr å miste hele sin identitet og mulighet for deltakelse i samfunnet. WSO mener at det må finnes en løsning hvor personen som har verge kan få beholde sin Bank ID, og at en finner andre måter for å styre det økonomiske på, hvis det er en del av vergemålet.

WSO ønsker også å forslå kontinuerlig, obligatorisk opplæring for profesjonelle verger i tråd med formålet om å ivareta en personsentrert tilnærming, autonomi og rettsikkerhet.

Videre leses følgende:

«I tillegg foreslår departementet en mindre, språklig endring i bestemmelsens første ledd andre og tredje punktum. Formuleringen «den som er under vergemål» foreslås endret til «den som har verge». Det vises for øvrig til omtale av behov for å modernisere lovens terminologi i Prop. 141 L (2021–2022) punkt 2.4.»

WSO støtter denne endringen.

Vår kommentar:

Vi anser endringen fra «*den som er under vergemål*» til «*den som har verge*» ikke bare som en moderne terminologisk endring, men en språklig endring som gir signaler i tråd med vergemålslovens formål. Fokus skal flyttes fra paternalisme til ivaretakelse av autonomi og rettsikkerhet, basert på en personsentrert tilnærming til den personen som i en periode har behov for verge. Etter vår oppfatning er dette en stor endring, ikke en mindre. Språk er makt. Makt bør brukes til å styrke og berike, ikke til å krenke.

Individtilpasning av vergemål

«Et viktig tiltak hva gjelder individtilpasning av vergemål, har vært FUFINN Vergemål-prosjektet til Statens sivilrettsforvaltning. Målsettingen med prosjektet har vært å lage vergefullmakter som kan lagres, deles og brukes digitalt gjennom sentrale fullmaktløsninger for innbyggere. De nye vergefullmaktene er tilpasset den enkelte personens behov ved at de angir de konkrete tjenestene personen trenger og ønsker bistand til. De digitale vergefullmaktene kan effektivt endres og trekkes tilbake og styrker dermed rettsikkerheten til personen som har fått oppnevnt verge.» (s.9)

WSO støtter dette.

Innspill om tvungen vergemål

WSO kjenner til en del saker der personer har blitt satt under tvungen vergemål, på grunn av sin psykiske helsetilstand i en gitt, begrenset periode. Det som viser seg i slike saker, er at det er en lang

og tungvint prosess å få opphevet et tvungent vergemål. WSO stiller seg spørrende til om tvungent vergemål virkelig er nødvendig, hvis dette dreier seg om en person som i en avgrenset periode har vanskelig for å ivareta sin økonomi. Det bør kontinuerlig vurderes om en person under tvungent vergemål har behov for det, og at det må gjøres enklere for en person som har tvungen verge til å få opphevet denne ordningen. Det er en stor og alvorlig inngripen i en persons liv og handleevne å bli satt under tvungent vergemål. Så lenge ordningen med tvunget vergemål består, bør det være strengere kriterier for å gi personer en tvungen verge, og ordningen bør opphøre så raskt som tilrådelig.

Det må lages en lov som sikrer rett til beslutningsstøtte i tråd med CRPD, og ordningen med tvunget vergemål for mennesker med psykososiale funksjonsnedsettelse bør endres i tråd med CRPD.

Ny modell for godtgjøring av verger

WSO støtter Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) sitt hørings-innspill til punkt 3.1 om ny modell for godtgjøring til verger, og har ikke kommentarer til de foreslåtte endringene utover dette.

Vennlig hilsen

WSO – Landsforeningen We Shall Overcome

v/nestleder Kristin Sommerseth